

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ - ਸਬਦ ੧੦

ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥

ਰਾਗੁ ਸਿਰੀਰਾਗੁ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੨੪

ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥

ਭਲਕੇ ਭਉਕਹਿ ਸਦਾ ਬਇਆਲਿ ॥

ਕੂੜੁ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥

ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੧॥

ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਦਿ ਨ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਾਰ ॥

ਹਉ ਬਿਗੜੈ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਬਿਕਰਾਲ ॥

ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਮੈ ਏਹਾ ਆਸ ਏਹੇ ਆਧਾਰੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਾ ਆਖਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥

ਪਰ ਘਰੁ ਜੇਹੀ ਨੀਚ ਸਨਾਤਿ ॥

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਚੰਡਾਲ ॥

ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੨॥

ਫਾਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮਲੂਕੀ ਵੇਸੁ ॥

ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸੁ ॥

ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰੁ ॥

ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੩॥

ਮੈ ਕੀਤਾ ਨ ਜਾਤਾ ਹਰਾਮਖੇਰੁ ॥

ਹਉ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟੁ ਚੋਰੁ ॥

ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੪॥੨੯॥

ਸਾਰ: ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਸਤੂ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਦੀ ਚਾਲ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਜਾਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਤੀਜੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਡੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਵਿਚਾਰ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੱਡੇ ਨਤੀਜੇ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਕਸਰ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਇਰਾਦੇ ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਵਸੇਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਜੋ ਗੈਰ-ਵਾਸਤਵਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵੱਲ ਵੱਧ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਜਾਣ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਚਿੰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰਥਕ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥

ਦੋ ਮਾਦਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਨਰ ਕੁੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮਨ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਭਲਕੇ ਭਉਕਹਿ ਸਦਾ ਬਇਆਲਿ ॥

ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਉਹ ਭੌਂਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰੰਤਰ ਵਧਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਸਾ ਕਾਰਣ ਲਗਾਤਾਰ ਬੇਚੈਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕੂੜੁ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥

ਝੂਠ ਇਕ ਛੁਰਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਧੋਖਾਧਰੀ ਇਕ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਸਮਾਨ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਛੁਰਾ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ, ਮਾਰ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਖਾ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੧॥

ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮ, ਹਮਲਾਵਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਂਗ ਲਿਖੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਮੁੜ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (੧)

ਮੈਂ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਦਿ ਨ ਕਰਈ ਕੀ ਕਾਰ ॥

ਮੈਂ ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਨਹੀਂ।

ਹਉ ਬਿਗੜੈ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਬਿਕਰਾਲ ॥

ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਭਿਆਨਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ; ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਐਂਗੂਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਸਤਾ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰਿਕ ਹੋਂਦ ਰਾਹੀਂ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਏਹਾ ਆਸ ਏਹੇ ਆਧਾਰੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੀ ਮੇਰੀ ਇਕੋ ਇਕ ਆਸ ਹੈ; ਬਿਬੇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਹੀ ਮੇਰਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਸਹਾਰਾ ਹੈ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਾ ਆਖਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਪਰ ਘਰੁ ਜੋਹੀ ਨੀਚ ਸਨਾਤਿ ॥

ਜੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੀਚ ਅਤੇ ਘਿਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਚੰਡਾਲ ॥

ਅਧੂਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਗੜਿਆ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬੇਰਹਿਮ ਜੱਲਾਦ ਵਾਂਗ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਕਾਰ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹਨ।

ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੨॥

ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮ, ਹਮਲਾਵਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਂਗ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੇਰੋਕ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਮੁੜ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (੨)

ਫਾਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮਲੂਕੀ ਵੇਸੁ ॥

ਮਨ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਬਾਹਰੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ।

ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸੁ ॥

ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹਾਂ।

ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰੁ ॥

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਵਨ ਅਤੇ ਸਿਆਣਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਕ ਬੁਰੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ।

ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੩॥

ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਅਥਕ, ਹਮਲਾਵਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਮੁੜ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (੩)

ਮੈ ਕੀਤਾ ਨ ਜਾਤਾ ਹਰਾਮਖੋਰੁ ॥

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਹਉ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟੁ ਚੋਰੁ ॥

ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ, ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਕਪਟੀ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹਾਂ?

ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥੪॥੨੯॥

ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਅਥਕ, ਹਮਲਾਵਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਮੁੜ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (੪)(੨੯)

ਤੱਤ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੂਲ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਧੋਖਾਧਰੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਵੈਰ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰੀ ਇਹ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਸਵੈ-ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਢਾਂਚਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਇਕ ਵਧੇਰੇ ਨੇਕ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: OnenessInDiversity.com

ਈਮੇਲ: onenessindiversityfoundation@gmail.com